

Врз основа на член 55 став 1 од Законот за организација и работа на органите на државната управа (“Службен весник на Република Македонија“ број 58/00, 44/02, 82/08, 167/10 и 51/11), член 21 став 2 и член 22 став 2 од Законот за средното образование (“Службен весник на Република Македонија“ број 44/95, 24/96, 34/96, 35/97, 82/99, 29/02, 40/03, 42/03, 67/04, 55/05, 113/05, 35/06, 30/07, 49/07, 81/08, 92/08, 33/10, 116/10, 156/10, 18/11, 51/11, 6/12 и 100/12) и член 7 алинеја 5 од Законот за стручно образование и обука (“Службен весник на Република Македонија“ број 71/06, 117/08, 148/09 и 17/11), министерот за образование и наука донесе наставна програма по **економика на земјоделството за IV година земјоделско-ветеринарна струка** – образовен профил техничар за агроменаџмент за учениците во средното стручно образование.

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
ЦЕНТАР ЗА СТРУЧНО ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУКА**

НАСТАВНА ПРОГРАМА

ЕКОНОМИКА НА ЗЕМЈОДЕЛСТВОТО

IV ГОДИНА

ЗЕМЈОДЕЛСКО-ВЕТЕРИНАРНА СТРУКА

Техничар за агроменаџмент

Скопје, 2012 година

1. ИДЕНТИФИКАЦИСКИ ПОДАТОЦИ

1.1. Назив на наставниот предмет: ЕКОНОМИКА НА ЗЕМЈОДЕЛСТВОТО

1.2. Образовен профил и струка

1.2.1. Образовен профил: техничар за агроменаџмент

1.2.2. Струка: земјоделско-ветеринарна

1.3. Диференцијација на наставниот предмет

1.3.1. Стручно образование: предмет карактеристичен за образовниот профил

1.4. Година на изучување на наставниот предмет

1.4.1. Четврта година

1.5. Број на часови на наставниот предмет

1.5.1. Број на часови неделно: 3 часа

1.5.2. Број на часови годишно: 99 часа

1.6. Статус на наставниот предмет

1.6.1. Задолжителен предмет

2. ЦЕЛИ НА НАСТАВНИОТ ПРЕДМЕТ

По совладувањето на наставната програма по предметот **економика на земјоделството**, ученикот стекнува знаења и вештини и се оспособува:

- да го познава предметот на економиката на земјоделството, неговите методи и методолошки принципи;
- да го сфаќа значењето на земјоделството за развојот на стопанството и општеството на една земја;
- да ги наведува функциите на земјоделството преку производството на храна, суровини, работната сила и билансот;
- да ги познава економските мерки на аграрната политика: цените, даноците, осигурувањето, субвенциите и др.;
- да ги толкува мерките на земјишната политика: аграрната реформа, комасација и арондација;
- да ги објаснува државно-административните мерки на заштита и контрола, повластица и принуда;
- да ги наведува специфичностите на земјоделското производство;
- да ги пресметува економските ефекти: продуктивноста, економичноста, рентабилноста, ликвидноста и ефикасноста;
- да ги препознава меѓународните организации кои се од значење за земјоделството: Обединети нации, Европска унија и др.;
- да ги препознава главните институции на ЕУ, општите цели и функционирањето на Заедничката аграрна политика;
- да ги толкува задружните организации во светски рамки: потрошувачките, кредитните и произведувачките задруги;
- да го сфаќа задружното организирање во Република Македонија преку историскиот осврт и формите на постоење
- да ги познава облиците на кооперација;
- да го толкува аграрниот протекционизам и либерализација на трговијата со земјоделски производи и последиците;
- да ги разликува методите на стручните советодавни служби и стручната советодавна работа во светотски рамки;
- да го сфаќа значењето на стручната служба за развој на индивидуалните земјоделски стопанства во Р. Македонија;
- да ги познава пазарните институции: пазар на мало, пазар на големо, аукциите и стоковната (продуктна) берза.

3. ПОТРЕБНИ ПРЕТХОДНИ ЗНАЕЊА

За совладување на содржините по предметот **економика на земјоделството** потребно е учениците да поседуваат одредени предзнаења од предметите од трета година: *основи на економија, агроменаџмент, агромаркетинг и трошоци и калкулации.*

4. ОБРАЗОВЕН ПРОЦЕС

4.1. Структурирање на содржините за учење

Тематска целина	Број на часови	Конкретни цели	Дидактички насоки	Корелација меѓу тематските целини и меѓу предметите
1. ПРЕДМЕТ И МЕТОД НА ЕКОНОМИКА НА ЗЕМЈОДЕЛСТВОТО	4	<ul style="list-style-type: none">- Да ја сфати дефиницијата на предметот на економика на земјоделството;- да го познава историскиот развој на економиката во земјоделството;- да ги препознава методите на економика на земјоделството;- да го објаснува место на економиката на земјоделството во системот на земјоделски науки.	<ul style="list-style-type: none">- Излагање и разговарање за предметот на економика на земјоделството;- презентирање на историскиот развој на економиката на земјоделството;- објаснување на методите на економиката на земјоделството.	<ul style="list-style-type: none">- Агроменаџмент;- Агромаркетинг;- Сметководство на фарма;- Бизнис;- Трошоци и калкулации- Практична настава.
2. ЗЕМЈОДЕЛСТВОТО И СТОПАНСКИОТ РАЗВОЈ	14	<ul style="list-style-type: none">- Да ја сфати дефиниција на земјоделството;- да го препознава местото на земјоделството во развојот на стопанството;- да ги објаснува основните функции на земјоделството;- да го опишува земјоделството како производител на храна;- да го опишува земјоделството како производител на суровини;- да ја сваќа поврзаноста на	<ul style="list-style-type: none">- Излагање и разговарање за дефиниција на земјоделството;- презентирање на функциите на земјоделството;- објаснување на индикаторите за определување на улогата и значењето на земјоделството.	<ul style="list-style-type: none">- Агроменаџмент;- Агромаркетинг;- Сметководство на фарма;- Бизнис;- Трошоци и калкулации- Практична настава.

		<p>земјоделството и работната сила за неземјоделски дејности;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да ја објаснува поврзаноста на земјоделството и платниот биланс; - да ја толкува улогата на земјоделството како пазар за развој на индустријата; - да го знае значењето на земјоделството за општествената акумуляција; - да ги познава индикаторите за одредување на улогата и значењето на земјоделството во стопанскиот развој; - да ги препознава демографските промени и стопанскиот развој; - да ги објаснува деаграризацијата и рурализацијата. 		
3. МЕРКИ НА АГРАРНАТА ПОЛИТИКА	14	<ul style="list-style-type: none"> - Да ги објаснува економските мерки; - да ја сфаќа политиката на цени на земјоделски производи; - да ги толкува даноци и други зафаќања на доходот од земјоделството; - да ги препознава инвестициите и нивното кредитирање; - да го објаснува осигурувањето на посевите и производството; - да ги познава субвенциите; - да ги наведува мерките на надворешната трговска политика; 	<ul style="list-style-type: none"> - Запознавање со економските мерки; - објаснување за политиката на цени на земјоделските производи; - објаснување на даноците, инвестициите, осигурувањето и субвенциите; - презентирање на мерките на надворешната трговска 	<ul style="list-style-type: none"> - Агроменаџмент; - Агромаркетинг; - Сметководство на фарма; - Бизнис; - Трошоци и калкулации - Практична настава.

		<ul style="list-style-type: none"> - да ги објаснува мерките на земјишната политика; - да познава аграрната реформа; - да ги разликува комасацијата и арондацијата; - да ги сфаќа државно - административни мерки. 	<p>политика;</p> <ul style="list-style-type: none"> - запознавање со аграрната реформа и државно - административните мерки; - организирање на вежби за споредба на разните мерки на аграрната политика и нивното влијание врз земјоделството. 	
4. СПЕЦИФИЧНОСТИ НА ЗЕМЈОДЕЛСКОТО ПРОИЗВОДСТВО	8	<ul style="list-style-type: none"> - Да го објаснува биолошкиот карактер на земјоделското производство; - да ја толкува зависноста на земјоделството од природните услови; - да го сваќа непоклопувањето на времето на производството и времето на трудот; - да ја толкува сопственоста над земјиштето ; - да ја познава економската реализација на земјишната сопственост. 	<ul style="list-style-type: none"> - Објаснување на биолошкиот карактер на земјоделското производство; - истакнување на зависноста на земјоделството од природните услови; - запознавање со непоклопувањето на времето на производството и времето на трудот и сопственоста над земјиштето; - примери и вежби за економската реализација на земјишната сопственост. 	<ul style="list-style-type: none"> - Агроменаџмент; - Агромаркетинг; - Сметководство на фарма; - Бизнис; - Трошоци и калкулации - Практична настава.

5. МЕРЕЊЕ НА ЕКОНОМСКИТЕ ЕФЕКТИ ИЛИ РЕЗУЛТАТИ	8	<ul style="list-style-type: none"> - Да ги набројува економските ефекти или резултати; - да ја објаснува продуктивноста на трудот; - да ја познава економичноста во работењето; - да ја објаснува рентабилноста; - да ја познава ликвидноста (солвентност); - да ја објаснува ефикасноста; - да прави споредба помеѓу економските ефекти од работењето. 	<ul style="list-style-type: none"> - Објаснување на економските ефекти или резултати; - запознавање со продуктивноста на трудот, економичноста во работењето, рентабилноста, ликвидноста и ефикасноста; - организирање на примери и вежби за споредба на економските ефекти од работењето. 	<ul style="list-style-type: none"> - Агроменаџмент; - Агромаркетинг; - Сметководство на фарма; - Бизнис; - Трошоци и калкулации - Практична настава.
6. МЕЃУНАРОДНИ ОРГАНИЗАЦИИ	10	<ul style="list-style-type: none"> - Да ги набројува специјализираните меѓународни организации: - да ги познава специјализираните организации при Организацијата на Обединети Нации; - да ја познава организација на ОН за исхрана и земјоделство; - да ја истакнува улогата на Конференцијата на ОН за трговија; - да ја наведува улогата на Организација за економска соработка и развој; - да го познава основањето и развојот Европска Унија; - да ги набројува општите цели на ЕУ; - да го толкува финансирањето на 	<ul style="list-style-type: none"> - Презентирање на специјализираните меѓународни организации: - запознавање со специјализираните организации при Организацијата на Обединети Нации; - запознавање со ЕУ и специјализираните организации при Европската Комисија; - презентирање на шеми на специјализирани меѓународни организации во 	<ul style="list-style-type: none"> - Агроменаџмент; - Агромаркетинг; - Сметководство на фарма; - Бизнис; - Трошоци и калкулации - Практична настава.

		<p>институциите во ЕУ;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да ги препознава специјализираните организации при Европската Комисија; - да го толкува функционирањето на заедничката аграрна политика при ЕУ. 	земјодлството.	
7. ЗАДРУЖНИ ОРГАНИЗАЦИИ И ЗАДРУЖНО ОРГАНИЗИРАЊЕ ВО Р. МАКЕДОНИЈА	15	<ul style="list-style-type: none"> - Да ги објаснува формите на задруги; - да прави споредба помеѓу потрошувачки задруги, кредитни задруги и произведувачки задруги; - да ги опишува земјоделските произведувачко-преработувачки задруги; - да го објаснува историјатот на задружното ораганизирање; - да ја препознава типологијата и карактеристиките на задружните облици во земјодлството; - да ги објаснува набавно-продажните задруги; - да ги познава специјализираните произведувачко-преработувачки задруги; - да ги толкува селските работни задруги; - да ги познава карактеристиките на општите земјоделски задруги; - да го определува суштинското значење на некои облици на 	<ul style="list-style-type: none"> - Објаснување на формите на задруги; - организирање на примери и вежби за споредба на форми на задруги; - запознавање со формите на задружно здружување на земјоделците; - организирање на примери и вежби за споредба на формите на задружно здружување на земјоделците. 	<ul style="list-style-type: none"> - Агроменаџмент; - Агромаркетинг; - Сметководство на фарма; - Бизнис; - Трошоци и калкулации - Практична настава.

		<p>кооперација;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да набројува ралики помеѓу различни облици на задружно здружување на земјоделците. 		
8. АГРАРЕН ПРОТЕКЦИОНИЗАМ	10	<ul style="list-style-type: none"> - Да ги дефинира поимот, генезата и суштината на аграрниот протекционизам; - да ги објаснува појдовните форми и класификацијата на мерките на аграрниот протекционизам; - да ја опишува хронологијата на важни рунди преговори; - да ги истакнува последиците од либерализацијата; - да ги набројува целите на економската политика; - да ги познава субјектите (носители) на економската политика; - да ги толкува мерките и инструментите на економската политика. 	<ul style="list-style-type: none"> - Објаснување на поимот, генезата и суштината на аграрниот протекционизам; - запознавање со појдовните форми и класификацијата на мерките на аграрниот протекционизам; - запознавање со целите, субјектите (носители) и мерките и инструментите на економската политика; - организирање на примери и вежби за споредба на мерките и инструментите на економската политика. 	<ul style="list-style-type: none"> - Агроменаџмент; - Агромаркетинг; - Сметководство на фарма; - Бизнис; - Трошоци и калкулации - Практична настава.
9. СТРУЧНА СОВЕТОДАВНА СЛУЖБА И СТРУЧНА СОВЕТОДАВНА РАБОТА	10	<ul style="list-style-type: none"> - Да ја сфаќа улогата на советодавна служба и стручното советодавно работење; - да го објаснува историски развој на советодавството; - да ги познава алтернативните модели во пристапот за организирање на земјоделското советодавство; 	<ul style="list-style-type: none"> - Објаснување на улогата на советодавна служба и стручното советодавно работење и на историски развој на советодавството; - запознавање со алтернативните модели во пристапот за 	<ul style="list-style-type: none"> - Агроменаџмент; - Агромаркетинг; - Сметководство на фарма; - Бизнис; - Трошоци и калкулации - Практична настава.

		<ul style="list-style-type: none"> - да ги опишува советодавните пристапи, програми и методи; - да го познава значењето на човечките ресурси за земјоделското советодавство; - да ја толкува советодавната поставеност во земјоделството во Македонија. 	<p>организирање на земјоделското советодавство и со советодавните пристапи, програми и методи;</p> <ul style="list-style-type: none"> - организирање на примери, вежби и интернет истражување за советодавната поставеност во земјоделството во Македонија. 	
10. ПАЗАРНИ ИНСТИТУЦИИ	6	<ul style="list-style-type: none"> - Да ја сфаќа улогата на пазарните институции; - да го познава значењето на трговијата на мало; - да го познава значењето на трговијата на големо; - да ја опишува аукцијата; - да ги истакнува карактеристиките на стоковната (продуктна) берза. 	<ul style="list-style-type: none"> - Објаснување на улогата на пазарните институции; - запознавање со трговијата на големо, трговијата на мало, аукцијата и стоковната (продуктна) берза; - организирање на примери, вежби и интернет истражување за пазарните институции. 	<ul style="list-style-type: none"> - Агроменаџмент; - Агромаркетинг; - Сметководство на фарма; - Бизнис; - Трошоци и калкулации - Практична настава.

4.2. Наставни методи и активности на учење

Програмските содржини по предметот **економика на зејделството** се одвиваат преку теоретска настава и практична работа. Теоретската настава се реализира со: предавање и совладување на програмските содржини кои имаат стручен карактер, како и апликативно и практично значење заради што програмските содржини треба да се реализираат и преку практични вежби. Поради тоа во наставниот процес е потребна примена на разновидни наставни форми и методи. Така, покрај фронталните предавања потребно е работа со учениците во групи, парови и индивидуална работа. Исто така, постојат можности за примена на разновидни наставни методи, односно постапки: покажување, објаснување, опишување, предавање, решавање задачи, дискусија и практична работа. Преку успешната примена на наставните форми и методи, треба да се обезбеди оптимално можно активно учество на учениците, поточно тие да: слушаат, дискутираат, прилежуваат, го повторуваат градивото, вежбаат, вршат непосредни практични операции и работни задачи, односно ги применуваат стекнатите знаења и вештини во практиката, ги откриваат економските законитости, изработуваат домашни задачи и самостојно се образуваат.

Во наставниот процес наставникот ја планира, организира и реализира својата воспитно-образовна работа, а притоа преку усни излагања, објаснувања, демонстрирања, проверувања и оценувања на постигнувањата на учениците, ги остварува целите на овој предмет, со што ги поттикнува учениците на когнитивно, психомоторно и ефективно однесување.

4.3. Организација и реализација на наставниот предмет

Наставата по предметот **економика на зејделството** се спроведува преку предавања кои ќе се реализираат во училница и кабинети. Покрај предавањата, треба да се изведуваат вежби, практична работа на учениците преку играње на улоги, симулирање на процеси, студии на случај и презентации. Притоа, потребно е наставата да се реализира и преку посета на трговски друштва кои се занимаваат со производство и промет со земјоделско-прехранбени производи, реализирање на ученички проекти и индивидуални домашни задачи.

4.4. Наставни средства и помагала

Во наставниот процес треба да се користат разновидни наставни средства и помагала: слики, цртежи, филмови, телевизиски снимки, графоскоп, персонален компјутер, Интернет, текст, стручно-научни списанија, публикации, рекламен материјал и слично.

5. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГНУВАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Следењето и оценувањето на постигнувањата на учениците треба да се врши плански, систематски и континуирано во текот на учебната година. Тоа се остварува во соработка со сите ученици преку разновидни форми и постапки: усни проверки, писмени задачи, тестови, проверки на домашните задачи, оценување на практичните способности и вештини на учениците при изведување на вежбите, преку изготвување писмени извештаи, концепти, ученички проекти и сл.

Во текот на учебната година, знаењата на ученикот се оценуваат најмалку двапати во едно полугодие, а се утврдуваат полугодишни и годишни оценки.

Доколку ученикот не постигне резултати во реализирањето на конкретните цели на програмата, се постапува согласно со законската регулатива за средно образование.

6. КАДРОВСКИ И МАТЕРИЈАЛНИ ПРЕДУСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

6.1. Основни карактеристики на наставниците

Наставникот по наставниот предмет **економика на земјоделството** треба да поседува лични, професионални и педагошки карактеристики, да е психофизички здрав, да е комуникативен и отворен за соработка, да поседува високи етички вредности, да го применува литературниот јазик и писмото на кој ја изведува наставата, да стекнал соодветно стручно образование, со и без работно искуство, да ја сака наставничката професија, да е добар организатор, креативен и способен за иновации во наставната технологија, да е оспособен за работа на компјутер и користење на аудио-визуелна опрема и постојано стручно и професионално да се самообразува во струката и во педагошката област.

6.2. Стандард за наставен кадар

Наставата по наставниот предмет **економика на земјоделството** ќе ја реализираат кадри со завршени студии по:

- земјоделство - насока агроекономика;
- земјоделство - сите насоки.

Наставниците треба да имаат педагошко-психолошка и методска подготовка и положен стручен испит, согласно со Законот за средно образование.

6.3. Стандард за простор

Соодветно на карактерот на програмските содржини и целите што треба да се постигнат со наставата по предметот *економика на земјоделството*, наставата треба да се реализира во опремена училница со наставни средства, помагала и опрема согласно со нормативот.

7. ДАТУМ И НОСИТЕЛИ НА ИЗРАБОТКАТА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

7.1. Датум на изработка: јули, 2012 година

7.2. Состав на работната група за изработка:

1. Бранко Алексовски, советник по земјоделско-ветеринарна група предмети во ЦСОО – Скопје, координатор
2. Проф. д-р Јован Аждерски, редовен професор на Факултетот за земјоделски науки и храна - Скопје
3. Игор Николов, дипл.инж.агр. наставник, СОУ „Кочо Рацин“ - Св. Николе
4. Моме Давидовски, дипл.инж.агр., „Агроконсалтинг Тим“ – Куманово

8. ПОЧЕТОК НА ПРИМЕНА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Датум на започнување: 01. 09. 2012 година

Одобрил:
Зеќир Зеќири, директор

9. ПОТПИС И ДАТУМ НА ДОНЕСУВАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Наставната програма по **экономика на земјоделството** за **IV година** земјоделско-ветеринарна струка – образовен профил техничар за агроменаџмент за учениците во средното стручно образование, на предлог на Центарот за стручно образование и обука ја донесе **бр. 11-6024/14**

на ден, 03.10.2012
Скопје

Министер,

м-р Панче Кралев